

ČUVARI

STABILNOSTII

Transmisioni mehanizmi globalne krize i Crna Gora

S obzirom na trenutnu situaciju na međunarodnim finansijskim tržištima, globalne uslove i nepovjerenje stranih investitora prema rizičnijim tržištima smanjenje priliva stranog kapitala je bilo očekivano. Međutim, treba istaći da očekivani priliv SDI, u ovoj godini, od oko 10% BDP-a uopšte nije mali

Kao mala visoko otvorena ekonomija Crna Gora je podložna spoljnim uticajima i negativna kretanja na nivou Evropske unije i svijeta se u manjoj ili većoj mjeri prenose na našu ekonomiju. Imajući u vidu da su priliv stranog kapitala i spoljna trgovina glavni pokretači privrede, bilo je očigledno da će upravo oni biti glavni transmisioni mehanizmi globalne krize odnosno kanali putem kojih su se negativni impulsi finansijske krize prenijeli na finansijski i realni sektor u Crnoj Gori.

S obzirom na trenutnu situaciju na međunarodnim finansijskim tržištima, globalne uslove i nepovjerenje stranih investitora prema rizičnijim tržištima smanjenje priliva stranog kapitala je bilo očekivano. Međutim, treba istaći da očekivani priliv stranih direktnih investicija (SDI), u ovoj godini, od oko 10% BDP-a uopšte nije mali i da veliki broj privreda u tranziciji ni u periodu ekonomskog buma nije ostvarivao tolike prilive.

Takođe, treba istaći da je struktura SDI bila nepovoljna, jer su investicije bile više usmjerene na sektor usluga i nekretnosti, dok su izostala veća ulaganja u proizvodne sektore. Takođe, visok priliv kapitala od privatizacije i zaduživanja u inostranstvu korišćeni su za finansiranje domaće potrošnje i uvoza robe široke potrošnje, umjesto na povećanje proizvodnih kapaciteta. Evidentno je da su SDI značajno doprinijele razvoju sektora usluga, ali sa druge strane nisu u dovoljnoj mjeri rezultirale povećanjem proizvodnje namijenjene izvozu ili supstituciji uvoza.

Pored finansijskih, drugi važan kanal transmisije globalne krize na Crnu Goru je robni. S obzirom da se spoljnotrgovinska razmjena Crne Gore oslanja na zemlje EU i regiona, slabljenje konjunktura na ovim tržištima negativno je uticalo na robnu razmjenu sa inostranstvom. Uslijed negativnih trendova dolazi do redukovane izvoznih mogućnosti, kao i smanjenja kako izvozne tako i uvozne tražnje i domaće potrošnje, koja je bila generator rasta u godinama prije

krize. U uslovima krize situaciju dodatno otežava niska proizvodna i geografska diverzifikacija izvoza. Crnogorski izvozni sektor je posebno ranjiv na pad tražnje na tržištu EU i pad cijena osnovnih metala, što potvrđuje i trenutna situacija na našem

da izvoza u prvoj polovini 2012. godine (za 14%), što je produbilo ionako nepovolju spoljnotrgovinsku neravnotežu i ukazalo na rizike koje sa sobom nosi pretežno oslanjanje crnogorskog izvoza na aluminijumsku industriju. Nedostatak kapitala i oštriji uslovi zaduživanja u vremenu krize dodatno otežavaju poslovanje crnogorskih izvoznika.

Uzroci nastanka globalne krize u svijetu su poznati, ali su njene posljedice i dužina trajanja i dalje neizvjesne. Važno je iz trenutne situacije izvući pouke i gledati je kao šansu za promjene i početak novog razvojnog puta. Globalna kriza je samo još jednom pokazala koji su to strukturni problemi crnogorske privrede i da nije na dužem roku održiv rast zasnovan na rastu domaće potrošnje i uvoza. Neophodno je kreirati novi model rasta i razvoja koji će se zasnivati na investicijama u proizvodne sektore i jačanju izvoznog potencijala, jer je jedino na taj način moguće povećati produktivnost i efikasnost ekonomije. Važno je promijeniti percepciju SDI i umjesto gledanja na njih kao izvora finansijskih sredstava, posmatrati SDI kao šansu za privlačenje novih znanja, tehnologije, menadžmenta, osavremenjavanje opreme i proizvodnih procesa. Potrebno je stvoriti zdrave osnove za rast u budućnosti i obezbijediti koordinaciju odnosno uskladenost politika podsticanja SDI i izvoza, koje će se zasnivati na jasno definisanoj strategiji razvoja prilagođenoj globalnim trendovima.

Autorka je šefica Odjeljenja za platni bilans, Sektor za istraživanja i statistiku Centralne banke Crne Gore

PIŠE

**MIRA
RADUNOVIĆ**

tržištu kada najveći crnogorski izvoznik KAP smanjuje proizvodnju iz razloga što je proizvodna cijena aluminijuma veća od prodajne cijene, uslijed pada cijene aluminijuma na svjetskom tržištu i povećanja cijena inputa. Smanjenje proizvodnje u KAP-u rezultiralo je dvocifrenim stopama pa-